

Бовсуновська В.С.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студентка V курсу психолого-педагогічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету ім. В.Г.Короленка*

ПРАВО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН НА КОРИСТУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ МОВАМИ ТА МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Регіональні мови України— мови, які традиційно використовуються в межах певної території держави громадянами цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави; та/або відрізняється від офіційної мови (мов) цієї держави.

2003 року Україна ратифікувала Європейську хартію регіональних мов або мов меншин 1992 року і прийняла закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», який набув чинності 1 січня 2006 року. 6 квітня 2011 року Кабмін України затвердив процедуру виділення коштів на підтримку регіональних мов України [2].

Станом на 2011 рік, 33 % населення України є носіями регіональної мови. Тим не менше, тільки 14,1 % дітей України виховуються в дошкільних установах рідною регіональною мовою. Більш того, школи з викладанням регіональними мовами або мовами меншин в Україні закриваються в 8 разів частіше, ніж україномовні попри те, що середньостатистичні класи в них переповнені (російською та молдовською мовами — в 3 рази, кримсько-татарською — в 1,5 рази в порівнянні з середнім україномовним класом).

Разом з тим в грудні 2011 року Конституційний суд України дозволив використовувати в судах всі регіональні мови країни нарівні з українською. Крім цього, Верховна Рада погодила скасування закону про обов'язкове дублювання фільмів українською мовою, а також скасувала використання примусових квот на україномовну музику в ефірі радіо і телебачення.

Проект закону «Про мови України» — став першим законопроектом, зареєстрованим у Верховній Раді України 7 вересня 2010 року депутатами О. Єфремовим, С. Гриневецьким і П. Симоненком. Законопроект фактично надавав російській мові статус другої державної, хоча і не до кінця зрівнював його з українською. Крім того, статус регіональних отримували й інші міноритарні мови. Поява документа викликало резонанс серед україномовного населення країни західних областей, в результаті чого була розгорнута кампанія «Займіться ділом, а не язиком!». Активісти кампанії стверджували, що лише 7,5 % населення країни вважають рішення мовного питання справою першочергової важливості. У підсумку, даний проект був знятий з розгляду 1 лютого 2011 року, але слідом за цим з'явився інший законопроект Партії регіонів, схвалений 8 серпня 2012 року.

Закон України «Про засади державної мовної політики», який вводить в українське законодавче поле поняття регіональної мови, був прийнятий Верховною Радою і 8 серпня 2012 підписаний Президентом країни. Законом декларується, що за умови, якщо кількість осіб — носіїв регіональної мови, що проживають на території розповсюдження цієї мови, становить 10 і більше відсотків чисельності її населення, для цього регіональній мові на даній території вводиться цілий ряд преференцій: вона використовується на цій території в роботі місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, застосовується і вивчається в державних і комунальних навчальних закладах, а також використовується в інших сферах суспільного життя. Крім того, даний закон декларує вільне використання, поряд з державною мовою, регіональних мов в таких сферах, як економічна і соціальна діяльність підприємств, установ, організацій, приватних підприємств, об'єднань громадян, освіта, наука, культура, інформатика, ЗМІ та зв'язок, реклама [4].

Законодавство України визнає: державну мову — українську та мови національних меншин України. Згідно зі Ст. 10, Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Згідно зі Всеукраїнським переписом населення 2001 р. українську мову вважають рідною 67,5% населення України, російську — 29,6%. При цьому українською мовою спілкуються приблизно 53% громадян України, російською — 45%, хоча існують й інші цифри. Треба зазначити, що точніша інформація відсутня, оскільки в соціопитуваннях мова йде про чисту літературну українську/російську мови: не враховується «фактор суржику» (тобто людина розмовляє суржилом, але голосує за українську чи російську), часто виникає плутанина і з конкретикою терміну «рідна мова» (це етнічна мова, що асоціюється з корінним етносом держави, мова, якою людина думає і найчастіше спілкується, або мова дитинства) [5, с. 149-160].

Російська мова в Україні — друга за вживаністю мова в Україні, після української. Згідно з офіційними даними перепису 2001 року, російську мову назвали рідною 14 млн. 273 тис. громадян України, або 29,6% населення країни. З них етнічні росіяни становлять 56%, тоді як решта — представники інших національностей.

Багато питань, пов'язаних з використанням російської мови в Україні, а також з історією його появи і розвитку на її територіях, трактуються істориками, мовознавцями і політологами по-різному. Це пов'язано з тим, що ряд аспектів історії та культури України висвітлювався в різні історичні періоди під кутом різних ідеологій, а також з тією обставиною, що питання російської мови в Україні широко використовуються в сучасній

політичній боротьбі і, як наслідок, по-різному висвітлюються різними політичними силами України і Росії в засобах масової інформації.

Ставлення до статусу російської мови значно розрізняється по регіонах України. Переважна більшість (84,0 %) висловилися за підвищення статусу російської мови (тобто за регіональний або державний статус), в тому числі близько половини (48,6 %) — за статус другої державної або офіційної у всій Україні.

Що стосується прихильників зниження статусу російської мови, то більш ніж половина респондентів, що виступають за усунення російської мови з офіційного спілкування, живе в одному субрегіоні - Галичині. Відповідно в ній частка противників російської мови становить 51 %, тоді як в наступній за нею Волині їх втричі менше — 17 % [3].

То ж нинішню мовну ситуацію в Україні слід розглядати як результат незавершеного асиміляційного процесу примусового перетворення україномовної спільноти на російськомовну, що здійснювався з метою цілковито розчинити український етнос в російському і знищити українську Україну.

Процес неухильного витіснення української мови із багатьох сфер життєдіяльності та прогресуюче зменшення носіїв української мови не призупинило навіть надання українській мові статусу державної у 1989 р. і подальше закріплення цього статусу, як одного з елементів конституційного ладу країни, в Конституції незалежної України [1, с. 78-90].

Натомість впровадження української мови як державної у публічній сфері не було до кінця послідовним і не супроводжувалося системними заходами, спрямованими на подолання тяжкої спадщини — багатовікової деформації мовного середовища країни.

Посилення процесів русифікації України викликано не тільки і не стільки кризою українського села, новими реаліями відкритого суспільства і ринковою конкуренцією, скільки неспроможністю пострадянської влади здійснювати послідовну і системну мовну політику. За минулі роки влада не спромоглася ні схвалити Концепцію державної мовної політики, ні розробити і здійснити ефективної програми мовного планування, ні створити дієвого механізму відродження і підтримки української мови.

Зусилля в українському інформаційно-культурному просторі іншомовної продукції призвело не лише до різкого скорочення українського мовного простору, але й призводить до руйнації способу думання і деформації ментальності громадян України, прищеплення їм чужих стереотипів, навіювання почуття упослідженості та меншовартості. Внаслідок цього відбувається ерозія ідентичності української нації та духовне нищення людського резерву, з якого формується українська еліта. Особливо небезпечною є мовно-культурна експансія Росії, яка супроводжується потоками ненависті і зневаги до української мови, української нації, української державності і має на меті виплекати з українського громадянина російськомовного українофоба [5, с. 218-235].

Співвідношення української і російської мов в інформаційно-культурній сфері не відповідає реальному поділові населення за етнічною ознакою і порушує права його україномовної частини. При цьому нехтується факт психологічної готовності значної частини російськомовних українців до зміни мовної ситуації на користь державної мови. Цей факт періодично засвідчують соціолінгвістичні опитування.

Література:

1. Енциклопедія українознавства. У 10-х томах. / Головний редактор Володимир Кубійович. — Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1954—1989. — с. 78-90.
2. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», 1 січня 2006 року // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про засади державної мовної політики: Закон України, 21 листопада 2013 року // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: документи і матеріали. / Упоряд.: Лариса Масенко, Віктор Кубайчук, Оріся Демська-Кульчицька та ін. — Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. — 399 с.

Кондратенко Л.В.

(наук. кер. — ст. викл. Штепа О.О.)

*студентка V курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету ім. В.Г.Короленка*

ПРАВО СТУДЕНТІВ НА ВИБІР НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН: ФІКЦІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Студент — (лат.*studentis* — «ретельно працюючий», «такий, що займається»), учень вищого, у деяких країнах, і середнього навчального закладу. У Стародавньому Римі й у середні віки студентами називали будь-яких осіб, зайнятих процесом пізнання [7]. Багато часу минуло, але студент, по-правді, залишився в тому ж соціальному статусі, що й тоді.

В Україні поняття «студент» визначається як особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу та навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього й освітньо-кваліфікаційного